

Internet publikacija - izdanje Velike Nacionalne Lože Srbije
Po ovlašćenju Velikog Majstora V.N.L.S uređuje brat Č.V.
Izlazi tromesečno i objavljuje radove braće iz svih radionica
Adresa: V.N.L.S. Staro Sajmište bb, Beograd; info@mason.org.rs

ISSN: 2217-6993

Broj:5. Godina:II
01. jul 2010.

Prošla je puna godina od kako se pojavio prvi broj "Sirijusa". Uspeli smo da ispunimo plan i za proteklih godinu dana pripremili smo 4 broja. Broj 5 označava ulazak u II godinu rada. Šta reći posle godinu dana? Po broju "mail"- ova pristiglih na adresu info@mason.org.rs i po broju poseta sajtu, očigledno je da postoji veliko interesovanje za ovu tematiku. Na osnovu tih podataka, stekli smo utisak da smo na dobrom putu, pa ćemo zadržati postojeći kurs i nastaviti sa istim konceptom. Ono gde priznajemo da smo pogrešili je procena učinjena na početku rada na "Sirijusu" a vezana za interesovanje da se postane autor teksta koji će biti objavljen. Očekivali smo i iskreno se nadali da će se javiti bar neko sa željom da ponudi svoj tekst za objavljivanje. Na žalost, to se nije desilo. Tako, ekipa koja je sve počela, u nepromenjenom sastavu počinje II godinu rada. I pored toga, nismo izgubili nadu da će se neko ipak javiti i tražiti da učestvuje u pripremi nekog od narednih brojeva.

"Sirijus" br.5 donosi nove teme i baca novo svetlo na stare teme. Verujemo da svi oni koji su do sada čitali prethodne brojeve, neće biti razočarani ni ovaj put.

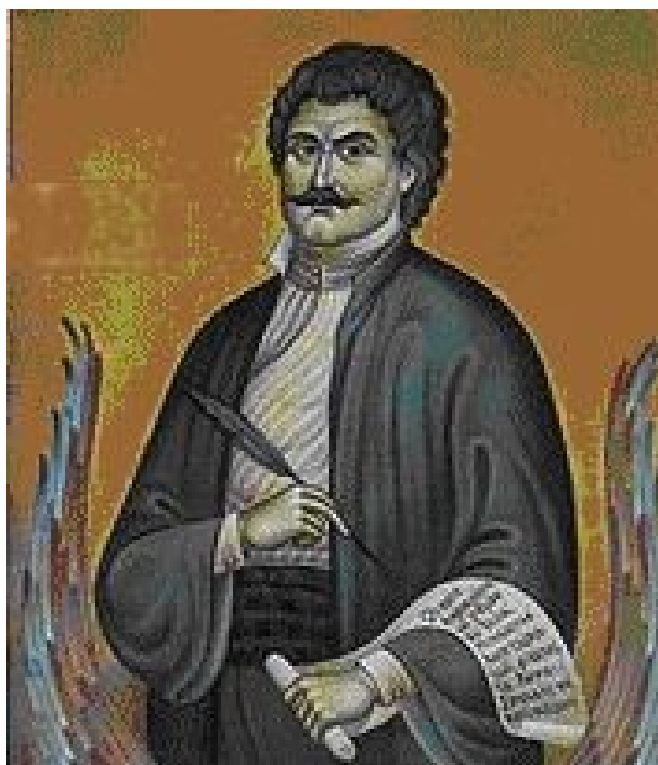
Sadržaj:

- "Riga od Fere – Član Beogradske Lože (1796 – 1798)" 2
- "Kratka istorija Vrhovnog Saveta Srbije" 6

RIGA OD FERÉ – ČLAN BEOGRADSKÉ LOŽE (1796 – 1798)

Iako nema autentične arhivske građe i drugih istorijskih izvora prvog reda o počecima delovanja slobodnih zidara na tlu Srbije, ipak se pouzdano zna se da je krajem 18 veka u Beogradu postojala masonska loža, čiji je hram bio u beogradskoj tvrđavi i koja je radila na turskom jeziku. Među njenim članovima nalazili su se vezir tadašnjeg beogradskog pašaluka, Hadži-Mustafa Paša Šinikoglu, mitropolit beogradski, Metodije, srpski ustanički vođa Janko Katić, trgovac i diplomata Petar Ičko, grčki pesnik i rodoljub Riga od Fere i mnogi drugi. Podaci o radu ove lože mogu se naći u spisima autora sa kraja 19. i početka 20. veka. Svi oni se slažu da je Riga od Fere bio član ove lože, a u ovom radu razmotrićemo njegovu propadnost masonskom bratstvu i njegovu tragičnu sudbinu.

Riga od Fere, portret iz mladih dana

Grčki revolucionar, pesnik i nacionalni heroj, Konstantinos Rigas, poznatiji kao Riga od Fere, pripadao je loži, verovatno od samog osnivanja, 1796. godine. Rođen je 1757. godine, u bogatoj cincarskoj porodici u Velestinu u Tesaliji, blizu antičke Fere. Po završetku školovanja postao je učitelj i radio je u mestu Kisos. Kada je imao samo dvadeset godina ubio je jednog značajnog Turčina, pa je morao da beži i skonio se na planinu Olimp. Tu se, sticajem okolnosti, pridružio jednom odredu vojnika, pod komandom Spirosa Zere, a nešto kasnije odlazi na Svetu Goru. Primio ga je Kozma, starešina manastira *Vatoped*. Nije se dugo zadržao na Atosu i ubrzo se, preko Carigrada, vraća u Bukurešt gde radi kao službenik vlaškog kneza Nikolasa Mavrogenasa. Kada je izbio Prvi rusko-turski rat, 1787. godine, bio je zadužen za inspekciju vojske u Krajovi. Tu je postao blizak prijatelj otomanskog oficira Osmana Pazvan-Oglua, koji je kasnije, 1794. godine postavljen za starešinu

Vidinskog pašaluka. Riga je u to vreme čuo za Francusku revoluciju, pa je počeo verovati da je nešto slično moguće na Balkanu. Smatrao je da treba sprovesti samoopredeljenje pravoslavnog stanovništva unutar Otomanskog carstva. U tom cilju Riga se sastajao sa grčkim episkopima i pobunjeničkim vođama tražeći podršku za ustanak, a 1795. godine osnovao je prvo panhelenističko političko udruženje koje se zvalo *Heterija*. Posle smrti Mavrogenesa, Riga od Fere se vratio u Bukurešt i jedan period vremena je radio kao prevodilac pri francuskom konzulatu. U to vreme napisao je čuvenu grčku verziju *Marseljeze*, himne francuskih revolucionara. Ta verzija je poznata preko Bajronovog citata: „*sinovi Grka, ustanite*“.

Početakom 1793. godine Riga od Fere je otišao u Beč, gde je živelo dosta Grka, pa je radio kao urednik grčkih novina *Efemeris*. Napravio je i štampao mapu Velike Grčke, koja bi obuhvatala i Carigrad. Pisao je pamflete uzimajući u obzir ideje francuske revolucije. Bili su to: *Deklaracija o pravima čoveka i građanina* i *Novi politički ustav, stanovnika Rumelije, Male Azije, Egejskih Ostrva i kneževina Vlaške i Moldavije*. Te pamflete nameravao je da deli kako bi pokrenuo opšte-balkanski ustanak protiv Otomanskog carstva. Svoje pesme je sakupio u jedan rukopis i one su štampane posle njegove smrti, 1814. godine.

Tih godina Riga od Fere je mnogo putovao i pritom boravio više puta u Beogradu. Verovatno je tada, 1796. godine, postao član Beogradske lože i počeo druženje sa Hadži-Mustafa pašom, beogradskim vezirom i starešinom lože. U tom smislu interesantno je njegovo prijateljstvo sa Pazvanogluom, koji je bio mason, a kasnije, jedno kratko vreme, član beogradske masonske lože. U to vreme, Osman Pazvanoglu, koji je već postao vidinski vezir, često je bio u sukobu sa Portom u Carigradu, ali je bio veoma odan svom prijatelju Rigi od Fere, protivniku turske vlasti. Riga je često je boravio i u Beču gde je živelo dosta Grka, pa je tu uređivao i štampao grčke novine *Efemeris*. Osim toga štampao je i političke pamflete i članke, uzimajući u obzir ideje Francuske revolucije. Bili su to *Deklaracija o pravima čoveka i građanina*, *Novi politički ustav*, itd. Svoje pesme je sakupio u jednom rukopisu, ali su one štampane tek posle njegove smrti, 1814. godine.

U Beču, Riga je započeo dopisivanje sa Napoleonom, a cilj mu je bio da od Napoleona dobije pomoć i podršku za svoje političke ideje i borbu protiv Turaka. U znak zahvalnosti poslao mu je tabakeru napravljenu od lovorovog korena iz Apolonovog hrama. Nastojao je da se u Veneciji sretne sa slavnim francuskim vojskovođom, ali ga je, u toku puta izdao jedan grčki trgovac. U Trstu su ga uhapsile austrijske vlasti, koje su, u tom trenutku, bile saveznik Otomanskog carstva, a pritom zabrinute zbog ideja Francuske revolucije. Stoga je Austrija odlučila da ga isporuči turskim vlastima pa su Riga od Fere i pet njegovih drugova, posle trinaestodnevno putovanja, 9. maja 1798. godine predati turskom starešini Beograda, kajmakamu (zameniku) Mustafa paše, Osman agi. Turci su ih zatvorili u kulu Nebojšu, a odmah po hapšenju Riga od Fere pokušao je da se ubije.

Treba reći da se u to vreme Hadži-Mustafa paša, starešina lože i Rigin prijatelj nije nalazio u Beogradu. Polovinom aprila 1797. godine on je sa mesta beogradskog vezira privremeno premešten za rumelijskog beglerbega, pa je neposredno pre odlaska, za privremenog zapovednika Beogradskog pašaluka postavio šabačkog emina Osman agu. Odlazak Mustafa paše iz Beograda pogodio je Srbe, jer su ga svi pamtili kao dobrotvora, Srbi su se teško mirili sa njegovim odlaskom jer se pod njegovom upravom sa njima nije postupalo nimalo despotski, a spahije se nisu usuđivale da vrše pritisak ili bilo kakvo nasilje nad rajom.

Mustafin zamenik, Osman aga, nastavio je njegovim stopama. On se u mnogim izveštajima opisuje kao pravičan i mudar starešina, koji je bio neprijateljski raspoložen prema nasilnicima. O stepenu njegove tolerantnosti i naprednih gledanja svedoči i odluka da se Turkinje mogu pojavljivati na ulici i odlaziti u posete pod velom, što je do tada bilo gotovo nezamislivo.

Nebojšina kula ispod Kalemegdanske tvrđave u Beogradu, u kojoj je Riga od Fere bio zatočen

Osman aga i turske vlasti u Beogradu, nameravali su da Rigu i drugove pošalju u Carigrad pa da mu sultan odredi kaznu. Međutim, bojali su se da će njegov prijatelj, Osman Pazvanoglu, koji se u međuvremenu odmetnuo od sultana, pokrenuti svoju vojsku i osloboditi ga¹. Stoga su posle nekoliko nedelja zatočeništva Rigu od Fere i svih pet njegovih drugova zadavali u kuli Nebojši, a potom tela bacili u Dunav. Rigine poslednje reči bile su: *Ja sam posejao bogato seme. Dolazi čas kada će moja zemlja brati slavno voće*. Po njihovom pogubljenju, vlast u Beogradu namerno je širila glasine da su grčki patrioti pobešli i da su za njima čak upućene potere.

Spomen ploča ispred kule Nebojša u kojoj je Riga od Fere zadavljen

Sada ćemo pokušati da ovaj istorijski trenutak razmotrimo iz vizure jednog slobodnog zidara. Riga od Fere, mason i član Beogradske lože biva predat turskoj upravi Beograda, čiji je starešina, Mustafa paša, privremeno odsutan i nalazi se u Rumeliji. Na tom stepenu razvoja komunikacija i saobraćajnih sredstava kontakt sa njim je veoma otežan i za povratnu informaciju bilo je potrebno bar dve nedelje. Zamenik starešine, Osman paša, nije mason i nepoznato mu je da su Riga od Fere i Mustafa paša članovi iste lože. Štaviše, on pitanje Riginog hapšenja ne smatra dovoljno važnim, da

¹ Z. Nenezić u knjizi *Masoni u Jugoslaviji 1764-1999*. (I tom, str. 191-192) navodi da su knez Aleksandar Ipsilanti i Pazvanoglu zajeno planirali da preduzmu akciju oslobađanja, ali to nije moguće jer je knez Ipsilanti u tom momentu imao samo šest godina (Aleksandar Ipsilanti r. Carigrad, 1792. u. Beč, 1828).

zbog toga šalje čauša u Rumeliju i obaveštava svog pretpostavljenog. Iako je po prirodi blag čovek, postupa u skladu sa funkcijom koju obavlja i bira, za turske interese, najbezbednije rešenje. To najbezbednije rešenje je smrtna presuda za celu grupu. I sledi, šta sledi...

Ali, šta bi se desilo da je Mustafa paša, u momentu Rigrine ekstradicije bio na svom radnom mestu? Kako bi on reagovao? Da li bi osećaj masonske, bratske solidarnosti prevagnuo nad obavezom koju funkcija beogradskog vezira, *de Natura Res*, nosi sa sobom? Jasno je da se na ovo pitanje ne može dati pravi odgovor. Imajući u vidu pašinu blagost i lična opredeljenja, a naravno i masonsku zakletvu, verovatno je da bi sudbina Rige od Fere bila drugačija. Ali ovo pitanje zauvek ostaje u domenu nagađanja.

Mustafa paša se vratio u Beograd nekoliko meseci kasnije, 23. oktobra 1798. godine, ali za ovu priču sve je bilo kasno.

Brat D. Č. „Mudrost“ Beograd

Kratka istorija Vrhovnog Saveta Srbije

Na samom početku, da razjasnimo neke terminološke nedoumice. „Vrhovni Savet Starog i Prihvaćenog Škotskog Obreda“ ili „Vrhovni Savet Suverenih Velikih Generalnih Inspektora 33-eg Stepena“ je upravno, zakonodavno i nadzorno telo koje se brine o Škotskom obredu u jednoj zemlji. Kako ni sama imena jedne zemlje nisu imuna na promene, tako je i ovo telo u zavisnosti od istorijskog trenutka povremeno dobijalo neki karakterističan prefiks. Nakada je to bio „Vrhovni Savet Škotskog Reda“, dok je danas u Srbiji to „Vrhovni Savet Škotskog Reda Drevnog i Prihvaćenog“. Stepenu u kojem mora biti slobodni zidar pre nego što postane član ovog tela, nosi ime: „Suvereni Veliki Generalni Inspektor 33-eg Stepena“. Na čelu Vrhovnog Saveta je Veliki Komandor Vrhovnog Saveta, ili Veliki Generalni Komandor, a mi ćemo za ovu dužnost koristiti odomaćen termin „Grand Komander“. Za upotrebu ovog termina treba da zahvalimo činjenici da su rituali koje danas koristimo uglavnom prevodi sa Francuskog. Namera autora ovog teksta je da u grubim crtama opišu istoriju Vrhovnog Saveta Srbije (VSS) i pomenu ličnosti koje su obavljale dužnost „Grand Komandera“. Ustaljena praksa je da organizacijom i radom na prva tri stepena (učenik, pomoćnik i majstor) upravlja Velika Loža na čelu sa Velikim Majstorom, dok je za rad i radionice na višim stepenima odgovoran Vrhovni Savet na čelu sa „Grand Komanderom“.

VSS je počeo sa radom 10. maja 1912-e godine, kada je u Beogradu predstavnik Vrhovnog Saveta Grčke svečano predao patent prvom "Grand Komanderu" Đorđu Vajfertu. Đorđe Vajfert, poznati predratni industrijalac i osoba od izuzetnog ugleda, najpoznatija je ličnost Srpske masonerije uopšte.

Sl. 1 Đorđe Vajfert

7. oktobra 1912-e godine, VSS učestvuje na međunarodnoj konferenciji Vrhovnih Saveta Sveta u Vašingtonu i biva priznat od strane 24 učesnika među kojima i od strane domaćina, Vrhovnog Saveta Južne Jurisdikcije SAD. U to vreme u Srbiji je postojalo nekoliko loža, međutim, svaka od njih radila je pod zaštitom neke druge Velike Lože. Jedna za drugom, ove lože traže otpust i prelaze pod okrilje Vrhovnog Saveta.

Nastankom Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, VSS 1919-e godine menja ime i postaje Vrhovni Savet Jugoslavije a Đorđe Vajfert ostaje na mestu "Grand Komandera" sve do 1937-e godine. Vrhovni Savet je u svoj naziv dodao "Jugoslavija" punih 10 godina pre nego što je zvanično proglašena Kraljevina Jugoslavija a ova činjenica sama po sebi puno govori o snažnom pro-jugoslovenskom stavu predratnih masona. Od 1919-e godine VSS održava veoma bliske veze sa Vrhovnim Savetom Francuske, ali istovremeno zadržava korektne odnose sa Amerikancima i Englezima.

Đorđa Vajferta je na mestu "Grand Komandera" nasledio Dušan Milićević. Dušan Milićević po zanimanju hotelijer, od osnivanja VSS-a bio je najbliži Vajfertov saradnik i svojevremeno zvanični predstavnik Srbije na pomenutoj konferenciji u Vašingtonu 1912-e godine. Dušana Milićevića nasledio je Ljubomir Tomašić, nekadašnji predsednik Senata Kraljevine Jugoslavije.

Tokom i posle II Svetskog rata Vrhovni Savet je delio sudbinu celokupne Jugoslovenske masonerije. Većina njegovih članova otišla je u emigraciju i tamo ostala i posle rata a zvanični rad je prekinut. Ljubomir Tomašić je posle oslobođenja od okupatora učestvovao u radu neformalne grupe predratnih masona koji su se u ilegali okupljali u Beogradu, sve dok se na kraju zbog starosti nije povukao iz javnog života.

1947-e godine u Rimu Vladimir Belajčić pokušava da obnovi rad Vrhovnog Saveta Škotskog Rituala "Jugoslavija" kao i rad Velike Lože. U pokušajima da se organizuju i objedine masoni u emigraciji, organizacija se iz Rima seli u Pariz. Rad Vladimira Belajčića nastavio je Sima Adanja, sve dok Velika Loža nije prestala sa radom 1967-e godine. Sima Adanja se nakon toga preselio na Kubu i tamo uključio u rad Kubanskih slobodnih zidara.

Sa reaktiviranjem slobodnog zidarstva u Jugoslaviji 1990-e godine stvaraju se neophodni uslovi i novembra 1991-e godine u Pragu pod pokroviteljstvom Vrhovnog Saveta Južne Jurisdikcije SAD zvanično je obnovljen rad Vrhovnog Saveta Škotskog Reda Jugoslavije. Za "Grand Komandera" je izabran Zoran Nenezić, u to vreme novinar. Od samog početka reaktiviranja slobodnog zidarstva istovremeno su krenule podele, međusobna optuživanja i osporavanja. Tokom poznatih događaja iz 1993-e godine kada deo članstva napušta Veliku Ložu „Jugoslavija“ (VLJ) i u Riminiju formira Regularnu Veliku Ložu „Jugoslavija“ (od 2002-e godine pod imenom RVLSiCg, a od 2006-e godine RVLS), Zoran Nenezić formalno i dalje ostaje na obe funkcije: Veliki Majstor VLJ i Veliki Komandor Škotskog Reda Jugoslavije.

Njega će na funkciji "Grand Komandera" 1996-e godine naslediti poznati glumac L.R. Već marta 1997-e godine L.R. (posle manje od godinu dana provedenih na vlasti), svojevolsjno napušta Vrhovni Savet i daje ostavku na sve dužnosti koje obavlja. Treba napomenuti da je do tog trenutka simbolička loža koja stoji iza Vrhovnog Saveta još uvek bila VLJ. Redovnu Skupštinu VLJ 1997-e godine napušta većina delegata i formira Veliku Nacionalnu Ložu „Jugoslavija“ (od 2002-e godine pod imenom VNLSiCg, a od 2006-e VNLS), koja će u periodu koji sledi stati iza Vrhovnog Saveta. Iako je osnovni cilj ovog teksta da pokuša da u vremenski kontekst stavi VSS i pomene ličnosti koje su obavljale dužnost "Grand Komandera", neophodno je pomenuti i Velike Majstore na čelu Velike Lože koja daje legitimitet Vrhovnom Savetu.

Posle ostavke glumca L.R., tokom jednog kratkog perioda Vrhovni Savet nije radio. Aprila 1998-e godine u Parizu, grupa slobodnih zidara koju čine Dragan Malešević Tapi i još šestorica braće, biva podignuta na 33-i stepen na ritualnom radu koji vodi Vrhovni Savet Francuske. Dobijaju ovlašćenje da po povratku u Beograd reaktiviraju rad Vrhovnog Saveta i istovremeno uspostavljaju saradnju između "La Grande Loge de France" i Velike Nacionalne Lože „Jugoslavija“. Dragan Malešević Tapi, iako po obrazovanju ekonomista, svetsku slavu stiće kao slikar hiperrealista. Istovremeno sa profesionalnim uspehom, i masonsku organizaciju uspešno podiže na jedan novi, prestižniji nivo. U saradnji sa Momčilom Stankovićem koji živi i radi u Parizu (jednim od retkih stranaca kooptiranih u Vrhovni Savet Francuske), kontinuirano održava veoma bliske odnose sa Francuzima i Srpsku masoneriju vraća istorijskom nasleđu i tradiciji. Dragan Malešević Tapi nikada

nije bio Veliki Majstor VNLJ, ali je sa mesta Velikog Generalnog Komandora Vrhovnog Saveta mnogo učinio za ovu obedienciju i ona u to vreme dostiže svoj vrhunac kako po broju članova, tako i po ugledu. Zahvaljujući njegovom nemirnom duhu i harizmatičnoj ličnosti, VNLJ je u to vreme puno dobila na šarmu i intrigantnosti. U tom periodu Veliki Majstor VNLJ bio je Milan Lajhner (od 1997-e do 2002-e godine).

Sl. 2 Dragan Malešević Tapi

2002-e godine Dragan Malešević Tapi je tragično preminuo, a na mestu "Grand Komandera" nasledio ga je dotadašnji zamenik, biznismen, Dragutin Zagorac. Iako formalno nikada nije prošao redovnu izbornu proceduru Vrhovni Savet ga je prećutno prihvatio kao vršioca dužnosti "Grand Komandera", u očekivanju sledećih izbora. Uskoro dolazi do poznatih događaja koji potresaju VNLSiCg. Najpre januara 2003-e godine jedan broj članova VNLSiCg predvođen tadašnjim Velikom Majstorom glumcem M.M. (na ovoj dužnosti je od 2002-e godine kada je nasledio Milana Lajhnera) odlazi u RVLSiCg. Zatim se Dragutin Zagorac nemasonski poneo prema braći iz Velike Lože i prekoračio ovlašćenja koja je imao kao vršilac dužnosti „Grand Komandera“. Nezadovoljstvo je dovelo do toga da 18. marta 2005-e godine Skupština VNLSiCg donese odluku kojom otkazuje poverenje Vrhovnom Savetu. Kako Vrhovni savet i radionice na višim stepenima Škotskog Reda Drevnog i Prihvaćenog imaju legitimitet i pravo da rade samo dok postoji simbolička Velika Loža na koju se oslanjaju, usled gubitka baze, marta 2005-e godine dolazi do gašenja Vrhovnog Saveta.

Inicijativu da se Vrhovni Savet ponovo formira pokreću Dragan Martinović, Dragan Đurić, D.Z. i B.A. Sva četvorica su bila u prethodnom sastavu Vrhovnog Saveta. Zajedno sa grupom slobodnih zidara podignutih na 33-i stepen u Parizu maja 2005-e godine, od Vrhovnog Saveta Francuske dobijaju ovlašćenje da obnove rad Vrhovnog Saveta Srbije i Crne Gore, a na mesto "Grand Komandera" dolazi Dragan Đurić. Po istom principu po kome nema Vrhovnog Saveta bez Velike Lože, nema ni članstva u Vrhovnom Savetu bez članstva u simboličkoj obedienciji. Tako u sastav Vrhovnog Saveta vremenom bivaju kooptirani samo nosioci 33-eg stepena iz redova VNLSiCg. Paralelno ovim događajima vezanim za Vrhovni Savet, na čelu VNLSiCg nalazi se poznati akademski slikar Dragan Martinović. Od januara 2003-e godine (kada VNLSiCg napušta grupa braće predvođena glumcem M.M.), Dragan Martinović, prvo privremeno, a zatim posle redovnih izbora u dva puna mandata od po 3 godine (sve do juna 2009-e godine), uspešno obavlja dužnost Velikog Majstora.

Novi "Grand Komander" Dragan Đurić po profesiji privatnik - građevinar, strpljivo radi na konsolidaciji i unapređenju slobodnog zidarstva u Srbiji. Kako Dragan Đurić živi i radi u Francuskoj, nastavlja se bliska saradnja sa Parizom i Vrhovnim Savetom Francuske. U periodu od 2005-e godine pa sve do danas Dragan Đurić radi na jačanju autoriteta VSS-a, uspostavlja radionice na višim stepenima i razvija međunarodnu saradnju sa prijateljskim Vrhovnim Savetima iz drugih zemalja. Što se imena tiče, krug se zatvorio i vratili smo se tamo odakle smo i pošli daleke 1912-e godine, tako da je ime ponovo: Vrhovni Savet Srbije. Od juna 2009-e godine na mestu Velikog Majstora VNLS nalazi se Dragoslav Pavlović, ugledni privrednik iz Niša.

Sl. 3 Dragan Martinović, Dragan Đurić, Dragoslav Pavlović

Kako je Vrhovni Savet Francuske praktično uneo svetlo u dao patent velikom broju Vrhovnih Saveta širom Evrope i sveta i kako je u VSS-u uvek imao pouzdanog saradnika i partnera, tako je i ugled VSS-a u inostranstvu godinama samo rastao.

Taj trend je na delu i danas.

Tekst zajednički pripremili:

administrator sajta VNLS, brat Č.V.

i prethodni Veliki Majstor VNLS, brat Dragan Martinović

novembar, 2010-e godine